

ЛІТЕРАТУРА

1. Лонг Д. Захист прав інтелектуальної власності : норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник / Д. Лонг, П. Рей, В. Жаров, Т. Шевелева, І. Василенко, В. Дроб'язко. – К. : «К.І.С.», 2007. – 448 с.
2. Авер'янов В. Оновлення доктринальних засад українського адміністративного права у світлі євроінтеграційних вимог / В. Авер'янов // Юридична Україна. – 2010. – № 3. – С. 4–10.
3. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навчальний посібник / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
5. Адміністративна відповідальність в Україні : навчальний посібник / за заг. ред. доц. А. Т. Комзюка. – 2-е вид., перероб. і доп. – Х. : Університет внутрішніх справ, 2000. – 99 с.
6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
7. Розвиток і захист інтелектуальної власності в Україні : Звіт 2014 року, підготовлений BASCAP (Бізнес-ініціативою Міжнародної торгової палати щодо зупинення піратства) та ICC Ukraine (Національним комітетом Міжнародної торгової палати). – К. : 2014. – 45 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/i_upload/file/Ukraine_IP_Report_UKRAINE_LR.pdf
8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
9. Жилінкова І. Правове регулювання Інтернет-відносин / І. Жилінкова // Право України. – 2003. – № 5. – С. 124–128.
10. Капіца Ю. М. Спеціальні механізми захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет / Ю. М. Капіца, О. А. Рассомахіна, К. С. Шахбазян // Інформація і право. – 2012. – №3 (6). – С. 129–140.
11. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. д. ю. н., проф. Коломоєць Т. О. – К. : Істина, 2008. – 457 с.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51 (додаток). – Ст. 1122.
13. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.

УДК 341.233.11

ІДЕНТИФІКАЦІЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Лазарева Н.С.,
аспірант кафедри адміністративного права та процесу
Одеський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена висвітленню сутності фінансового контролю, розгляду наукових точок зору щодо проблем теоретичного визначення поняття фінансового контролю. Акцентовано увагу на окремих точках зору науковців щодо визначення самого поняття фінансового контролю та його місця. Викладено авторське бачення поняття та сутності фінансового контролю

Ключові слова: контроль, нагляд, фінансовий контроль.

Lazareva N.S. / ИДЕНТИФИКАЦИЯ СУЩНОСТИ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ / Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена раскрытию сущности финансового контроля, рассмотрению научных точек зрения касательно проблемы теоретического определения понятия финансового контроля. Акцентируется внимание на отдельных мнениях относительно определения самого понятия финансового контроля и его места. Изложен авторский взгляд на понятие и сущность финансового контроля

Ключевые слова: контроль, надзор, финансовый контроль.

Lazareva N.S. / IDENTIFICATION OF THE ESSENCE OF THE FINANCIAL CONTROL IN MODERN CONDITIONS / Odessa state university of internal affairs, Ukraine

The article examines the actual theoretical and methodological problems of financial law, in particular on the issue of disclosure is rightly one of the most important types of control – financial control. The study theoretical and methodological bases of financial control, despite the many years of publications concerning this problem, is still logically incomplete. Despite the invaluable labours of scholars, and attempts by the legislature to streamline the regulatory legal acts regulating the implementation of financial control, at this time there is no unambiguous interpretation of the concept and essence of financial control.

In legal and scientific literature the concept of financial control is interpreted in different ways. To explain this phenomenon can be the imperfection of the legal framework, complexity and diversity of the concept of financial control, the complexity of the structure of financial supervision as financial and legal categories.

The purpose of this article is to identify, to disclose the essence of financial control in modern conditions. The main objective of the study is to examine the existing concepts of financial control, as well as the author's vision of the concept and essence of financial control.

The article delineated the notions of control and supervision, which are neither in the literature (both economic and legal) are not clearly differentiated. Government supervision from control bodies is characterized in that the supervision is carried out about subjects that they are not organizationally controlled in a specially-narrow subject areas of public administration. Supervision is exercised over the performance of entities special rules and regulations, conditions, laws and regulations. The scope of state control is much wider than the scope of state supervision.

The legal literature distinguishes between several concepts of the essence of financial control. The first direction indicates that financial control is a form or method of management. The second area reveals how the financial control function of the system of public administration. The third area reveals financial control through the actions of authorized bodies. The fourth area of research wrongly considers the concept of control through control.

Key words: control, supervision, financial control.

На сучасному етапі розвитку країни особливої актуальності набувають питання вдосконалення державного управління, однією з важливих функцій якого є контроль. Очевидно, що невід'ємною, більше того – необхідною, складовою фінансової діяльності держави та її територі-

альних одиниць є фінансовий контроль. Наявність фінансового контролю об'єктивно зумовлена тим, що фінансам як економічній категорії притаманні не тільки розподільча, а й контролююча функції. Тому використання державною та місцевими (адміністративно-територіальни-

ми) утвореннями для вирішення своїх завдань фінансів обов'язково передбачає контроль за їх виконанням.

З переходом до ринкової економіки, розвитком та удосконаленням фінансових схем з уникнення оподаткування, виводу грошових коштів в «тінь», наряду зі зрощенням капіталу з кримінальними структурами, порушеннями норм законодавства, які регулюють фінансову та господарську сфери діяльності, роль фінансового контролю невинно росте. Основа фінансового контролю виражається в задачах, одна з найважливіших – контроль за станом фінансових ресурсів, який полягає в перевірці повноти та своєчасності виконання всіх зобов'язань перед державним бюджетом. Також сюди входить контроль за операціями по використанню децентралізованих та централізованих грошових фондів. Таким чином, фінансовий контроль виконує важливу задачу по забезпеченню дотримання законодавства в сфері валютних операцій, оподаткування, регулювання зовнішньоекономічної діяльності і т.п. [1, с. 113]. Важко переоцінити роль фінансового контролю, оскільки від повної, якісної, своєчасної реалізації його основних задач – сприяння успішній реалізації фінансової політики держави, забезпечення процесу формування та ефективного використання фінансових ресурсів у фінансовій, господарській та соціальній сферах державного та суспільного життя, залежить добробут нації. Систематичний і всеосяжний контроль є необхідною умовою виявлення, усунення та попередження порушень фінансової дисципліни підконтрольними установами, що дає змогу об'єктивно оцінити рівень їх компетентності і відповідальності, сприяти удосконаленню їх роботи.

Мета статті полягає в ідентифікації сутності фінансового контролю в сучасних умовах.

Найбільш актуальні теоретичні та практичні проблеми фінансового контролю та його інституціональних видів досліджені в працях: О. Андрійко, М. Базася, І. Ващенко, Л. Воронової, О. Гетьманець, М. Кучерявенка, В. Нагребельного, Л. Савченко, В. Сухоноса, Н. Хімичевої, В. Чернадчука та ін. Вчені приділяли увагу таким проблемам як з'ясування правової природи фінансового контролю, удосконалення понятійного апарату по лінгвістично-правовим аспектам уніфікації фінансово-правової термінології, виявлення та вирішення практичних проблем. Одночас, дослідження теоретико-методологічних засад фінансового контролю, попри численні публікації з цієї проблематики, все ще залишається логічно незавершеним. Адже відсутнє однозначне трактування сутності фінансового контролю.

У правовій літературі поняття фінансового контролю тлумачиться по-різному. Таку неоднозначність трактування можна пояснити тим, що фінансовий контроль є своєрідним контролем, який має складну структуру, проявляється в різних аспектах. Також відсутність загальновизнаного трактування фінансового контролю як категорії фінансово-правової науки дослідники пояснюють комплексним, інтегральним характером цієї категорії, що зумовлює своєрідну «багатоповерховість» і певну суперечливість теоретичних конституцій; трансформацією фінансового контролю під впливом нових реалій суспільно-господарських відносин, які виникли в останні десятиріччя.

Аналіз останніх досліджень та наукових публікацій дає підстави стверджувати, що нині ані в літературі (як економічній, так і суто юридичній), ані в законодавстві немає чіткого розмежування семантики понять «нагляд» і «контроль».

Якщо дотримуватись правил лінгвістики, то будь-яке слово повинно мати зміст, а порушення цього правила призводить до ототожнення понять і різного їх тлумачення. Так, в юридичній літературі зазначено, що законодавство визначає, які органи виконують наглядові, а які – контрольні функції. Законодавство керується спільністю цілей і завдань, що стоять перед відповідними органами, а тому поняття «нагляд» і «контроль» вживаються пере-

важно у нерозривній єдності, а чітке розмежування поступово втрачає силу [2, с. 370]. М. Мичко дійшов висновку: як убачається з назви контролюючих органів, деякі з них мають назву не органів контролю, а органів нагляду. Може здатися, що використання законодавцем різних термінів у назві вказаних органів зумовлено їх різними повноваженнями, але це не так [3, с. 192].

Чому за станом здоров'я людини необхідно здійснювати нагляд, а стан здоров'я тварини потребує контролю? Чи існує суттєва різниця у діях цих органів? Йдеться про те, що санітарно-епідеміологічний нагляд і ветеринарний контроль є близькими не лише за формами діяльності, а й за завданнями [4, с. 89]. При дослідженні цього положення В. Долежан дійшов висновку, що оскільки жодної різниці у характері повноважень цих органів немає, то немає і жодних підстав одні з них називати органами контролю, а інші – органами нагляду. Тому термін «нагляд» слід залишити для прокуратури, щоб підкреслити цим її особливе місце у системі забезпечення законності [5, с. 30]. Слід також зазначити, що поняття «державний контроль» із наукової і практичної точки зору за змістом і діапазоном його дії є ширшим, ніж «державний нагляд». Так, у літературі звертається увага на те, що «контроль» необхідно вважати ширшим поняттям, ніж «нагляд», яке розглядається як елемент контролю, як «звужений контроль, але звужений лише щодо сфери його застосування» [6, с. 136-137].

Крім органів прокуратури, які здійснюють нагляд, створені й діють уповноважені державні органи і посадові особи. На сьогодні законодавство не розрізняє поняття «нагляд» і «контроль». Також немає систематизованого визначення переліку органів, що здійснюють державний нагляд і контроль.

Спеціально-предметну (окремі види адміністративного нагляду), контроль-наглядову діяльність здійснюють санітарний, пожежний, енергетичний, ядерний, екологічний, гірничотехнічний нагляди тощо. Органи нагляду та контролю діють неузгоджено, дублюють при перевірках, ревізіях, інвентаризаціях повноваження, що відволікає підконтрольних суб'єктів від встановленого режиму роботи. Діяльність більшості з цих органів суперечить їх точному найменуванню, що вносить певну плутанину в правильне тлумачення, оскільки вони не відрізняються від органів державного контролю.

За своєю юридичною природою державний нагляд є різновидом державного контролю із забезпечення законності, дотримання спеціальних норм, виконання загальнообов'язкових правил, що містяться у законах та підзаконних актах. Здійснення державного нагляду передбачає постійний, систематичний нагляд спеціальних державних органів за діяльністю невідпорядкованих їм органів або осіб з метою виявлення порушень законності.

Органи державного нагляду наділені надвідомчими повноваженнями, у межах своєї компетенції можуть вживати заходи впливу щодо об'єктів нагляду. До повноважень державних органів, що здійснюють нагляд, належать запобігання правопорушенням, їх припинення та притягнення винних осіб до відповідальності [7, с. 75].

Аналіз державного нагляду як різновиду державного контролю свідчить, що вид – це підлегле поняття, що входить до складу іншого, більш загального, і має свої особливості, які відрізняють його від інших видів більш загального поняття [8, с. 87]. Вид як складова частина цілого частково відображає зміст цілого і одночасно відрізняється від інших частин конкретними носіями контрольних функцій (суб'єктами), об'єктами контролю [9, с. 64]. У зв'язку з цим можна розглядати державний нагляд як частину, інститут єдиного цілого – державного контролю, який є неподільним. Існування різних видів контролю та нагляду зумовлено різноманітністю його функцій. Кожний вид контролю та нагляду має свої особливості та сферу застосування.

Співвідношення понять «контроль» і «нагляд» слід розглядати в основному їх змісті: в їх функціях, повноваженнях, цілях і завданнях, методах роботи, різноманітності критеріїв, які є основою розмежування цих понять. Слід зазначити, що державний нагляд від органів контролю відрізняється тим, що нагляд здійснюється щодо суб'єктів, які їм організаційно не підпорядковані у спеціально-предметних вузьких сферах державного управління. Нагляд здійснюється за дотриманням суб'єктами спеціальних норм і правил, умов, законів і підзаконних актів. Сфера застосування державного контролю значно ширша, ніж сфера державного нагляду [7, с. 75].

Визначившись з розмежуванням понять «контроль» та «нагляд», варто дослідити етимологію та семантику поняття «фінансовий контроль», по праву одного з найважливіших напрямків контролю, який здійснюють органи державної влади.

Наукова література з фінансового контролю напружує до витоків позначення основоположних понять, примушуючи знайти взаємозв'язок з термінологією, яка мала місце в підручниках та фундаментальних роботах, правових актах XIX-XX ст., та сучасною трактовкою.

Фінансова наука до самого XVIII ст. була відома та розвивалась виключно у Франції. Інші держави не розуміли цього напрямку в таких масштабах.

У дореволюційній Росії носив широку популярність термін «державний контроль». Словосполучення означало процедуру, за якої проводилась перевірка виконання рішень або ж велось спостереження, метою якого була перевірка державного органу (установи), яке приймало рішення такого роду. Якщо перевірявся державний орган, який видав прийняттям рішень, то словосполучення «Державний контроль» писали з великої літери, щоб можна було відокремлювати обидва поняття [10, с. 17]. Нині термін «контроль» зберіг свою багатогранність. Так, у словнику С. Ожегова виділяються два його значення: 1) перевірка, а також постійне спостереження з метою перевірки або нагляду; 2) система органів контролю [11, с. 293]. Аналогічне значення контролю представлено в словнику української мови: 1) перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось; 2) установа або організація, що здійснює нагляд за ким-, чим-небудь або перевіряє його [12, с. 271].

Контроль (від французького «controle» – «перевірка», від старофранцузького «controle-rolle» – «список, що має дублікат для перевірки») – перевірка виконання законів, рішень тощо [13, с. 323]. Зазначене визначення контролю, що містить Юридична енциклопедія, є дещо звууженом, оскільки контроль може існувати та наявний на кожному етапі управлінського процесу, супроводжує всі його стадії, а не лише під час перевірки виконання управлінського рішення. Якщо контроль спрямований на перевірку формування публічних фондів коштів, розподіл і використання коштів цих фондів, то тут можна говорити саме про фінансовий контроль. Він пов'язаний з терміном «фінанси», звідси має і відповідну назву «фінансовий контроль» [14, с. 11].

Серед існуючих досліджень сутності фінансового контролю розмежовують три напрями. Перший напрям поєднує вчених, що визначають фінансовий контроль як форму або метод управлінської діяльності. Другий напрям у визначенні поняття та сутності фінансового контролю дослідники поєднують з якимось одним елементом або стадією управлінської діяльності суб'єкта: із завершальною стадією управлінського циклу (перевірка результату) або з визначенням фінансового становища об'єкта контролю та прийняттям відповідних рішень, інакше кажучи, із «зворотним зв'язком» або з функцією системи державного управління. У юридичній науці існує третій напрям у визначенні сутності фінансового контролю. Для нього характерна думка, що фінансовий контроль – це дії відповід-

них уповноважених органів щодо законності проведення фінансових операцій підконтрольними суб'єктами, тобто правовий підхід до сутності контролю. Крім того існує і четвертий напрям, який по-своєму розкриває сутність фінансового контролю. Прихильники цього напрямку при визначенні поняття вживають не зовсім зручну та коректну термінологію, вказуючи, що фінансовий контроль – це контроль.

Більшість учених, формулюючи визначення фінансового контролю звертаються до категорії «діяльність», і, відповідно, трактують його як діяльність певних суб'єктів. Так, на думку О. Козиріна, фінансовий контроль – це здійснювана з використанням специфічних організаційних форм і методів діяльність державних органів, а в певних випадках і недержавних організацій, наділених законом відповідними повноваженнями з метою встановлення законності і достовірності фінансових операцій, об'єктивної оцінки економічної ефективності фінансово-господарської діяльності і виявлення резервів її підвищення, збільшення доходів до бюджету і збереження державної власності [15, с. 48]. З даного визначення можна зрозуміти, що автор під поняттям «фінансовий контроль» розуміє саме державний фінансовий контроль, проте у визначенні вчений не конкретизує, про який саме бюджет йде мова: державний чи місцевий. Є. Вознесенський, зосереджуючись на об'єкті, суб'єктах і меті контролю, вважає фінансовий контроль діяльністю державних і громадських органів, що полягає в перевірці обґрунтованості процесів формування і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою дотримання планових пропорцій у розширеному відтворенні [9, с. 43]. С. Кадькаленко пише про фінансовий контроль як цілеспрямовану діяльність законодавчих та виконавчих органів публічної влади і недержавних організацій, спрямовану на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності під час мобілізації, розподілу і використання коштів централізованих і децентралізованих грошових фондів держави для найефективнішого соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правовідносин [16, с. 81]. Вважасмо, що таке визначення є дещо громіздким, зокрема у самому визначенні поняття «фінансовий контроль» автор зайво вказує на те, що це цілеспрямована діяльність, оскільки в подальшому при розкритті самого поняття, вказується, на що саме спрямована ця діяльність. Академік Л. Воронова стверджує, що фінансовий контроль – це регламентована правовими нормами діяльність державних і муніципальних та інших публічних органів з перевірки своєчасності і точності планування, обґрунтованості й повноти надходження коштів у відповідні фонди, правильності та ефективності їх використання [17, с. 82].

М. Малєїн розглядає фінансовий контроль як діяльність фінансових, кредитних і господарських органів (організацій), що регулюється нормами права, спрямована на забезпечення фінансової, бюджетної, податкової, кредитної, рахункової та касової дисципліни у процесі виконання планів і полягає у перевірці законності, обґрунтованості, раціональності грошових витрат [18, с. 103]. Це визначення є надто широким, зі складу суб'єктів і нечітко визначеного об'єкта можна вважати, що це визначення комплексне та стосується як державного, так і недержавного фінансового контролю [14, с. 12].

Н. Хімічева вважає, що фінансовий контроль – це контроль за законністю та доцільністю дій у сфері утворення, розподілу і використання грошових фондів державних і муніципальних утворень з метою ефективного соціально-економічного розвитку країни й її регіонів [19, с. 109-110]. Автор у своєму баченні фінансового контролю не розкриває перелік суб'єктів, які уповноважені здійснювати фінансовий контроль.

І. Стефанюк визначає фінансовий контроль як систему активних дій, що здійснюються органами державної

влади, місцевого самоврядування та громадянами України щодо контролю за функціонуванням будь-якого об'єкта управління у частині утворення, розподілу та використання ним фінансових ресурсів із метою оцінки економічної ефективності господарської діяльності, виявлення і блокування у ній відхилень, що перешкоджають законному й ефективному використанню майна та коштів, розширеному відтворенню виробництва, задоволенню державних та приватних інтересів, потреб, а також удосконаленню управління економікою [20, с. 4].

Про фінансовий контроль як діяльність йдеться й у наукових працях інших учених, які трактують його як діяльність державних і громадських органів, що спрямована на перевірку обґрунтованості процесів формування і раціонального використання коштів з метою встановлення вірогідності, законності і доцільності операцій [21, с. 61]; регламентовану нормами права діяльність державних, громадських органів та організацій, інших господарюючих суб'єктів з перевірки своєчасності й точності фінансового планування, обґрунтованості та повноти надходження доходів у відповідні фонди грошових коштів, правильності та ефективності їх використання [22, с. 37-38]; діяльність уповноважених державою органів і організацій за дотриманням законності в процесі мобілізації, розподілу, перерозподілу і використання грошових фондів держави і муніципальних утворень з метою здійснення ефективної фінансової політики в суспільстві для забезпечення прав і свобод громадян [23, с. 121-122].

Л. Савченко дає таке визначення фінансового контролю: це один із видів фінансової діяльності держави щодо перевірки застосування встановлених законодавством методів контрольної діяльності, законності та раціональності дій суб'єктів господарювання в процесі створення, розподілу і використання грошових фондів держави [24, с. 40-41]. З цього визначення чітко зрозуміло, що автор, розкриваючи поняття «фінансовий контроль», має на увазі лише державний фінансовий контроль, що, на нашу думку, дещо звужує сферу застосування фінансового контролю.

Чисельною є група науковців, які досліджують фінансовий контроль як функцію управління. Контроль – це складне явище, оскільки він є складовою частиною державного управління та інструментом реалізації політики держави, а, з іншого боку, фінансовий контроль – це управлінська діяльність зі своїми методами, формами.

А. Румянцев зазначає, що фінансовий контроль – це система нагляду і перевірки фінансової діяльності об'єкта, який управляється з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийнятих рішень, виявлення відхилень від затверджених нормативів та застосування заходів для їх ліквідації [25, с. 8].

Інша група науковців розуміють фінансовий контроль як особливу управлінську функцію держави, реалізація якої передбачає встановлення правових норм, що визначають порядок використання суб'єктами господарювання фінансових ресурсів, проведення моніторингу чи інших дій, виявлення правопорушень у частині використання фінансів, їх усунення, блокування незаконних фінансових операцій і здійснення заходів щодо компенсації збитків, завданих державі, суб'єктам господарювання та громадянам [26, с. 22-23].

Підхід щодо визначення фінансового контролю як форми або методу управлінської діяльності, або одного елементу або стадією управлінської діяльності суб'єкта тощо деяким чином звужує роль контролю. Слушною є думка Л. Кінашук, яка зазначає, що фінансовий контроль не може бути зведений до методу або функції управлінської діяльності, оскільки останній і є самою діяльністю, яка здійснюється на основі певних методів. Він є самостійним інститутом фінансового права [27, с. 81].

Погоджуємось з позицією Л. Кінашук про те, що зведення фінансового контролю лише до функції чи інстру-

мента управління обмежує сутність фінансового контролю, хоча він і є невід'ємною складовою ефективного управління фінансами, забезпечення дотримання фінансової дисципліни [27, с. 79].

Про фінансовий контроль як систему нагляду йдеться у працях В. Афанасьєва, який зазначає, що контроль – це праця з нагляду і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта прийнятним рішенням – законам, планам, нормам, стандартам, правилам, наказам і т.д.; виявлення результатів впливу суб'єкта на об'єкт, допущених відхилень від вимог управлінських рішень, від прийнятих принципів організації і регулювання [28, с. 125].

Л. Вороніна та С. Шохін зазначають, що фінансовий контроль – це багатоаспектна, міжгалузева система нагляду наділених контрольними функціями державних та громадських органів за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ і організацій з метою об'єктивної оцінки економічної ефективності цієї діяльності, визначення законності і доцільності господарських і фінансових операцій і виявлення резервів доходів державного бюджету [29, с. 14]. Вважаємо помилковим підхід до розуміння фінансового контролю через його поєднання з наглядом. На початку підрозділу ми розмежовували поняття «нагляд» і «контроль», тим самим довівши, що це різні поняття.

Крім того, існують й інші погляди, щодо визначення поняття фінансовий контроль, які не пов'язують його з управлінням. Деякі науковці вважають, що контроль – з одного боку, є засобом поєднання функцій фінансового планування і прогнозування, фінансового обліку та статистики, з іншого, – передумовою здійснення функцій фінансового аналізу та регулювання, інші взагалі вважають, що залежно від того, на якому рівні та стосовно чого розглядається, контроль може бути охарактеризований як форма чи вид діяльності, як принцип, як функція, а також як вид спостереження, перевірки й оцінки таких чинників як законність володіння, розпорядження фінансовими ресурсами і майном та ефективність їх формування і використання в усіх сферах економіки та державному секторі країни, або ж як спостереження фактичного стану показників фінансової діяльності суб'єктів фінансових правовідносин у порівнянні із заданими показниками, і навіть як метод фінансової діяльності держави. Фінансовий контроль визначають з таких позицій: як систему інститутів, інструментів і методів [30, с. 26]; як сукупність регулярних і безперервних процесів [31, с. 108]; як сукупність дій та операцій [32, с. 93]; як багатоаспектну міжгалузеву систему [29, с. 14]; як складову частину загального механізму управління економікою [33, с. 33].

Фінансовий контроль – це діяльність, спрямована на сприяння реалізації фінансової політики, своєчасну мобілізацію фінансових ресурсів, їх ефективне використання [24, с. 25-26].

Інша група науковців трактують поняття контролю через контроль, зазначаючи, що фінансовий контроль – це: контроль за законністю і доцільністю дій у цій сфері утворення, розподілу і використання грошових фондів держави і суб'єктів місцевого самоврядування з метою ефективного соціально-економічного розвитку країни і окремих регіонів [34, с. 109-110]; контроль за законністю дій у процесі збирання, розподілу і використання грошових фондів держави і муніципальних утворень з метою здійснення ефективної фінансової політики у суспільстві для забезпечення прав і свобод громадян [35, с. 112]; контроль за фінансовою діяльністю всіх економічних суб'єктів, що здійснюється законодавчими і виконавчими органами влади усіх рівнів, а також спеціально створеними установами за допомогою особливих методів, що містить набір спеціальних прийомів і способів дій контролерів, який дозволяє їм вирішити поставлені завдання [36, с. 43]; багатоаспектна міжгалузева система контролю та нагляду наділених

контрольними функціями державних та громадських органів фінансово-господарської діяльності, установ та організацій з метою об'єктивної оцінки економічної ефективності їх діяльності, встановлення законності і доцільності фінансово-господарських операцій та виявлення резервів зростання доходів державного бюджету [37, с. 12].

Крім некоректності визначення поняття контролю через контроль, не слід також зводити фінансовий контроль лише до перевірки правильності ведення фінансової документації, дотримання фінансово-господарського зако-

нодавства, виявлення порушень фінансової дисципліни. Дане поняття є набагато ширшим [27, с. 84].

Отже, врахувавши вищезазначені погляди науковців, надамо власне авторське бачення поняття фінансового контролю. На нашу думку, фінансовий контроль – це особливий вид діяльності уповноважених у встановленому законодавством порядку державних та недержавних організацій, господарюючих суб'єктів, фізичних осіб, спрямований на дослідження дотримання законності дій в процесі мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лазарева Н.С. Проблема детермінації фінансового контролю в сучасних умовах / Н. С. Лазарева // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції від 24 лютого 2012 року. – Одеса, 2012. – С. 113–114.
2. Советское трудовое право / О. В. Абрамова, М. Л. Захаров, В. И. Никитинский и др. ; Под ред. А. И. Ставцевой. – М., 1988. – 383 с.
3. Мичко Н. И. Прокуратура Украины : роль и место в системе государственной власти / Н. И. Мичко – Д., 1999.
4. Гаращук В. Стандарти державного контролю : погляд на проблему / В. Гаращук // Право України. – 2002. – № 8. – С. 88–91.
5. Долежан В. В. Проблемы компетенции прокуратуры : автореф. дис. ... на соискание уч. степени д-ра юрид. наук по спец. : 12.00.11 «судебная власть, прокурорский надзор, организация правоохранительной деятельности» / В. В. Долежан. – М., 1991. – 48 с.
6. Збірник постанов Уряду України – 1992. – №6.
7. Бідей О. Розмежування понять «контроль», «нагляд», «моніторинг», «аудит» / О. Бідей // Підприємництво, господарство і право – 2012. – № 4 – С. 74–76.
8. Ковалева Н. А. Понятие и классификация финансового контроля / Н. А. Ковалева // Вопросы административного и финансового права в свете решений XXVI съезда КПСС. – М., 1983.
9. Вознесенский Э.А. Финансовый контроль в СССР / Э.А. Вознесенский – М., 1973. – 134 с.
10. Клейменов Я. С. Административно-правовой механизм финансового контроля : Дис. ...на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.07 / Я. С. Клейменов. – М., 2010. – 206 с.
11. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – 23 изд. – М., 1990.
12. Словник української мови : у 11 т. – Т. 4. (І-М). – К. : Наук. думка, 1973. – 840 с.
13. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Голова редколегії Ю. С. Шемшученко. – К. : Вид. «Українська енциклопедія імені П. В. Бажана», 1998-2004. – Т. 3 : К-М. – 2001. – 792 с.
14. Правові проблеми процесу фінансового контролю : монографія / Л. А. Савченко, О. П. Мельник. – Київ : Київський міжнародний університет, 2009. – 236 с.
15. Финансовое право : учебник / [Артемов Н. М., Горбунова О. Н., Денисова И. Г. и др.] ; под ред. О. Н. Горбуновой. – М. : Юристь, 1996. – 399 с.
16. Финансовое право : Підручник / [Алісов Є. О., Воронова Л. К., Кадькаленко С. Т. та ін.] / керівник авт. колективу і відп. ред. Л. К. Воронова. – Х. : Фірма «Консул», 1998 – 474 с.
17. Воронова Л. К. Финансовое право України : підручник / Л. К. Воронова. – К. : Прецедент : Моя книга, 2006. – 448 с.
18. Малеин Н. С. Кредитно-расчетные правоотношения и финансовый контроль / Н. С. Малеин. – М., 1964 – 152 с.
19. Воронова Л. К. Финансовое право : Учебник / Л. К. Воронова, Е. Ю. Грачева. – М. : Юрист, 1999. – 600 с.
20. Стефанюк І. Б. Финансовый контроль : визначення і поняття системи / І. Б. Стефанюк // Економіка. Фінанси. Право. – 2001. – № 7. – С. 3–6.
21. Калуга Е. В. Фінансово-господарський контроль в системі управління : Монографія / Е. В. Калуга. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
22. Финансовое право : Учебник / [О. Н. Горбунова, Е. Ю. Грачева и др.] ; отв. ред. Е. Ю. Грачева, Г. П. Толстопятенко. – М. : ТК Велби, из-во Проспект, 2004. – 536 с.
23. Финансовый контроль : учебное пособие / [Грачева Е. Ю., Толстопятенко Г. П., Рыжкова Е. А.] – .М. : Издательский дом «Камерон», 2004. – 272 с.
24. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні / Л. А. Савченко. – Ірпінь, 2001 – 407 с.
25. Румянцев А. В. Финансовый контроль : Курс лекций / А. В. Румянцев. – М. : Изд-во «Дело и Сервис», 2003. – 139 с.
26. Германчук П. К. Державний фінансовий контроль : ревізія і аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан, В. Т. Александров, О. І. Назарчук. – Київ : НВП «АВТ». – 2004. – 424 с.
27. Кінащук Л. Л. Організація та правове регулювання аудиторської діяльності в системі фінансового контролю контролю / Л. Л. Кінащук. – Кіровоград : «КОД», 2010. – 460 с.
28. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом (опыт системного исследования). – 2-е изд., доп. / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1973 – 392 с.
29. Шохин С. О. Бюджетно-финансовый контроль и аудит. Теория и практика применения в России : Науч.-метод. пособие / С. О. Шохин, Л. И. Воронина. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 238 с.
30. Шохин С. О. Проблемы и перспективы развития финансового контроля в Российской Федерации / С. О. Шохин. – М., 1999. – 350 с.
31. Погосян Н. Д. Счетная палата Российской Федерации / Н. Д. Погосян. – М., 1998. – 393 с.
32. Финансовое право / Под ред. В. М. Мандрицы. – Ростов на Дону, 1999. – 448 с.
33. Самань В. Визначення місця податкового контролю у системі фінансового контролю / В. Самань // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 6. – С. 32–34.
34. Финансовое право : Учебник / Отв. ред. Н. И. Химичева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристь, 2000. – 600 с.
35. Грачева Е. Ю. Проблемы правового регулирования государственного финансового контроля / Е. Ю. Грачева. – М. : Юриспруденция, 2000. – 192 с.
36. Юхимчук А. Система фінансового контролю – з глибин історії до нинішніх днів / А. Юхимчук // Трибуна. – 1999. – № 1-2. – С. 43.
37. Базась М. Ф. Методика та організація фінансового контролю : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М. Ф. Базась. – К. : МАУП, 2004. – 440 с.